

شیوه‌های ترغیب و جذب به نماز

در دوره‌های
کودکی، نوجوانی و جوانی

دکتر علی نقی فقیهی

ناشر: مؤسسه‌ی انتشاراتی مه‌رتابان تهران

فقیهی علی نقی

شیوه های ترغیب و جذب به نماز: در دوره های کودکان، نوجوانی و

جوانی / علی نقی فقیهی، تهران: مهر تابان: ۱۳۸۴

۳۱۲ ص.

ISBN:964-8269-14-9

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. نماز. ۲. نماز -- راهنمای آموزشی. ۳. تعلیمات دینی -

راهنمای آموزشی. ۴. تعلیمات دینی -- مشارکت والدین. الف. عنوان.

۲۹۷/۳۵۳

ش ۷ ف / ۱۸۶ BP

۸۴-۲۰۰۵۳ م

کتابخانه ملی ایران

☐ شیوه های ترغیب و جذب به نماز

☐ دکتر علی نقی فقیهی

☐ ناشر: مؤسسه ی انتشاراتی مهر تابان تهران

☐ حروف چین: الیلاچوبینی

☐ لیتوگرافی و چاپ: کامران

☐ شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

☐ چاپ اول: ۱۳۸۴

☐ قیمت: ۲۳۰۰ تومان

☐ شابک: ISBN:964-8269-14-9

☐ تلفن پخش:

☐ کلیه ی حقوق نشر محفوظ است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیش‌گفتار

ضرورت پرداختن به فریضه‌ی نماز و ایجاد بستر مناسب برای اشتیاق بیش‌تر فرزندان عزیز شاهد به این امر مهم و نیز آموزش و ترویج نماز موجب شد که معاونت فرهنگی بنیاد شهید، در سال ۷۵، شورایی از صاحب‌نظران تشکیل دهد.

این شورا در اولین اقدام خود، برای مطالعه و بررسی دقیق شیوه‌های جذب کودکان، نوجوانان و جوانان به نماز کمیته‌های تخصصی را تشکیل داد. این کمیته‌ها بعد از تنظیم طرح اولیه، حول محورهای آموزش، تشویق و امر به نماز و مشارکت در ترویج آن، در دوره‌های مختلف تحصیلی، بررسی‌های خود را آغاز کرد و پس از گذشت یک سال نتایج حاصل از فعالیت‌های خود را ارائه داد.

برای تکمیل طرح و استفاده از تجربیات سایر صاحب‌نظران، در سال ۷۶، فراخوانی مقاله درباره‌ی شیوه‌های جذب به نماز انجام و ۱۰۹۴ مقاله دریافت شد. هم‌چنین کلیه‌ی کتاب‌ها و منابعی که درباره‌ی موضوع فوق مطالبی داشتند، مطالعه شد و ملخص مطالعات پیش‌گفته، پس از تلفیق به جناب آقای دکتر فقیهی، استاد محترم دانشگاه و متبخر در عرصه‌ی علم و دین، جهت پردازش علمی مطالب تحویل گردید.

در این مرحله مجموعه مطالب، به همت ایشان جمع‌بندی و پس از مطابقت با منابع و ستون اسلامی به‌صورت مجموعه‌ی حاضر ارائه شد.

معاونت فرهنگی

بنیاد شهید و امور ایثارگران

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۷	مقدمه
۲۰	روش پژوهش
	دوره‌ی کودکی
۳۰	الف) شیوه‌های زمینه‌ای
۳۰	۱. گفتن اذان و اقامه در گوش نوزاد
۳۱	۲. برداشتن کام نوزاد با تربت امام حسین(ع)
۳۲	۳. با وضو شیر دادن
۳۲	۴. لقب دادن به کودک با نام نیک به‌ویژه اسامی ائمه(ع)
۳۳	۵. کوتاه کردن نماز به لحاظ توجه به کودک
۳۳	۶. شیر دادن بچه در حال نماز
۳۴	۷. آرام کردن و آغوش گرفتن کودک هم‌زمان با خواندن نماز
۳۴	۸. بوسیدن و در آغوش گرفتن کودک
۳۵	۹. نگاه محبت‌آمیز به کودک در حال نماز
۳۵	۱۰. بازی با کودک

۱۱. احترام و تکریم کودک ۳۷
۱۲. نماز خواندن در پیش روی کودک ۳۸
۱۳. تلقین محبت پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) در دل کودک ۳۹
۱۴. رعایت عدالت بین کودکان ۴۰
۱۵. وفای به عهد ۴۰
۱۶. تغذیه با شیر مادر و یا دایه‌ی عقیف و عاقل ۴۱
۱۷. آشکار کردن محبت والدین نسبت به فرزندان ۴۲
۱۸. رعایت عدالت در اظهار محبت بر فرزندان ۴۳
۱۹. شرکت دادن کودک در صف نماز جماعت ۴۴
۲۰. نماز گزاردن از طرف کودک و اعلام آن به او ۴۴
۲۱. برقراری ارتباط کودک با مسجد و مکان‌های دینی دیگر ۴۵
۲۲. برآورده ساختن خواسته‌های معقول کودک ۴۵
۲۳. تأدیب به آداب و سنن دینی در غذا خوردن ۴۶
۲۴. عیادت از کودک مریض ۴۷
۲۵. پذیرش حق از کودک ۴۸
۲۶. گفت‌وگو با کودک به جای تهدید و تنبیه ۴۸
۲۷. پرداخت صدقه و یا احسان به دیگری با دست کودک ۴۹
۲۸. پرورش امید به خداوند و لطف او در دل کودک ۴۹
۲۹. ایجاد عادت برای بردن نام خدا در آغاز هر کار ۵۰
۳۰. آزاد گذاشتن کودک ۵۱
- ب) شیوه‌های انگیزشی ۵۳

۵۳	شیوه‌های انگیزاننده در سطح کودکی
۵۴	۱. توجه به نعمت‌های اعطایی از سوی پروردگار
۵۴	۲. تذکر یا زنده کردن یاد خدا در ذهن کودک
۵۵	۳. اعلام محبت خداوند نسبت به کودک
۵۶	۴. شرکت دادن کودکان در نماز جماعت
۵۷	۵. خواندن نماز در منظر کودک
۵۸	۶. ابراز نشاط روحی و شادمانی با فرارسیدن وقت نماز
۵۸	۷. پخش شیرینی و ... در صفوف نماز جماعت به ویژه بین کودکان
۵۹	۸. بیان برخی از آثار نماز برای کودک
۶۰	۹. نقل داستان‌های شیرین در مورد نماز
۶۱	۱۰. آشناسازی کودک با نمازگزاران پرجاذبه و شاخص
۶۲	۱۱. تبیین تعبیرهای جالب خداوندی درباره‌ی کودک
۶۳	۱۲. ایجاد شرایط مناسب و جذاب در توجه دادن به ویژگی‌های نماز کامل تر
۶۳	۱. تفکر در نماز
۶۴	۲. استفاده از بوی خوش
۶۴	۳. مسواک زدن
۶۶	ج) شیوه‌های شناختی
۶۶	شیوه‌های شناختی در سطح کودکی
۶۶	۱. آشنا کردن کودک با پروردگار و بیان نعمت‌های او
۶۷	۲. آموزش نماز
۷۲	د) شیوه‌های وادار کننده

شیوه‌های وادار کننده در سطح کودکی ۷۲

۱. فضا سازی جالب برای اقامه‌ی نماز ۷۲

۲. دعوت محبت‌آمیز به نماز ۷۳

۳. دعوت به خواندن نماز ۷۳

۴. همراه ساختن کودک با خود در اقامه‌ی نماز ۷۴

۵. دعوت به اقامه‌ی نماز با جماعت ۷۵

۶. به همراه بردن کودک به نماز جمعه ۷۶

ه) شیوه‌های بازدارنده ۷۷

عوامل باز دارنده ۷۷

۱. عدم اقامه‌ی نماز والدین در حضور کودک ۷۷

۲. به زور وادار کردن به نماز ۷۸

۳. سخت‌گیری در چگونه خواندن نماز ۷۹

۴. سستی والدین در اقامه‌ی نماز ۸۰

۵. نامنظم بودن وضع ظاهری والدین هنگام اقامه‌ی نماز ۸۱

۶. اخلاق رذیله‌ی والدین ۸۱

۷. غذای حرام ۸۲

۸. پر خوری ۸۲

۹. ناآگاهی از چگونگی خواندن نماز ۸۳

دوره‌ی نوجوانی

مقدمه‌ی بخش نوجوانی ۸۶

الف) شیوه‌های زمینه‌ای ۸۷

۱. تبیین جایگاه و موقعیت نوجوان از دیدگاه خداوند و دین ۸۷
۲. اقامه‌ی نماز به‌صورت زیبا در حضور نوجوان ۸۸
۳. خوش اخلاقی و محبت والدین ۹۰
۴. احترام گذاردن والدین به نوجوانشان ۹۱
۵. خوش‌بو کردن والدین خود را به هنگام نماز ۹۲
۶. نماز خواندن با صدای خوش ۹۳
۷. آماده‌سازی مقدمات نماز ۹۴
۸. عطرآگین ساختن مکان نماز ۹۵
۹. دعوت نوجوانان به گفتن اذان ۹۶
۱۰. نظافت مرتب نمازخانه ۹۷
۱۱. استفاده از نور و رنگ‌های شاد در نماز ۹۷
۱۲. گفتن یا پخش اذان با صدای جذاب ۹۸
۱۳. تهیه‌ی سجاده و تعیین محل ویژه در خانه برای نماز نوجوان ۹۹
۱۴. استفاده از زمان‌های مناسب ۹۹
۱۵. استفاده از مکان‌های مناسب ۱۰۰
۱۶. تغذیه‌ی حلال ۱۰۲
- ب) شیوه‌های شناختی مقوم باور ۱۰۳
۱. شناساندن جایگاه نماز ۱۰۳
- الف - برقراری ارتباط عاطفی با پروردگار محبوب ۱۰۳
- ب - بهترین سپاس‌گزاری و تشکر از پروردگار ۱۰۴
- ج - جایگاه عبادت و نماز در ادیان الهی ۱۰۴

- د - جایگاه عبادت و نماز در جوامع بشری در طول تاریخ ۱۰۶
- ه - جایگاه عبادت و نماز در سیره‌ی معصوم (ع) ۱۰۷
۲. آموزش تکمیلی مفاهیم دینی ۱۰۸
۳. آموزش احکام نماز و مقدمات آن ۱۰۹
۴. آشنا ساختن نوجوان با مسائل عاطفی مربوط به نماز ۱۱۰
- الف - توجه خداوند به نوجوان و نماز او ۱۱۰
- ب - اختصاص رحمت ویژه‌ی پروردگار به نوجوان ۱۱۱
- ج - محبوب بودن در نزد پروردگار ۱۱۲
- د - عصبانیت و ناراحتی شیطان از نماز نوجوان ۱۱۲
- ج) شیوه‌های انگیزشی ۱۱۴
۱. تشریح آثار و نتایج معنوی نماز ۱۱۴
- الف - جذب رحمت‌های ویژه‌ی خداوندی ۱۱۴
- ب - محبوبیت پیش مردم و جلب اعتماد آنان ۱۱۵
- ج - اجابت دعا ۱۱۶
- د - آمرزش گناهان ۱۱۷
- ه - مصونیت از فحشا و منکرات ۱۱۸
- و - حفظ ایمان ۱۱۹
۲. تبیین آثار نماز در زندگانی دنیا ۱۲۰
- الف - روی آوردن خوشبختی به فرد ۱۲۰
- ب - نورانیت چهره و زیبایی ۱۲۱
- ج - جذب روزی ۱۲۲

- د - آرامش روانی ۱۲۲
- ه - مصونیت از ابتلا به بیماری‌های روانی مزمن ۱۲۳
۳. بیان آثار نماز در سعادت و زندگی جاوید ۱۲۵
- الف - رسیدن به بهشت و فلاح و رستگاری ۱۲۵
- ب - مصونیت از جهنم و شقاوت ۱۲۶
- ج - ملاقات و گفت‌وگو با پیشوایان معصوم (ع) ۱۲۷
- د - نورانیت چهره در قیامت ۱۲۷
۴. معرفی الگوهای نوجوان عاشق نماز ۱۲۸
۵. تشویق و تعیین پاداش برای نیکوتر خواندن نماز ۱۲۸
۶. حضور فعال والدین، معلمان در نماز جماعت ۱۲۹
- د) شیوه‌های الزام‌آور (هدایتی دستوری) ۱۳۱
۱. دعوت به نماز همراه با توجه دادن به هدف غایی قرب ۱۳۱
۲. دعوت به خواندن نماز همراه با محبت و گشاده‌رویی ۱۳۲
۳. برنامه‌ریزی مشخص جهت اقامه‌ی نماز / هدایتی دستوری ۱۳۳
۴. یادآوری وقت نماز / هدایتی دستوری ۱۳۳
۵. مراقبت بر اجرای نماز در وقت / هدایتی دستوری ۱۳۴
۶. دعوت به نماز از طریق دوست ۱۳۶
۷. با ملایمت بیدار کردن جهت نماز / هدایتی دستوری ۱۳۷
۸. دعوت به شرکت در نماز جماعت ۱۳۸
۹. دعوت به شرکت در نماز جمعه ۱۳۸
۱۰. امر به اقامه‌ی نماز ۱۳۹

۱۳۹	۱۱. تهدید به محرومیت از امتیازها در صورت بی‌اعتنائی به نماز
۱۴۰	۱۲. تنبیه بدنی
۱۴۲	هـ) شیوه‌های بازدارنده
۱۴۳	۱. تندخویی در امر نماز
۱۴۴	۲. عیب‌جویی بی‌مورد
۱۴۵	۳. طولانی کردن نماز جماعت
۱۴۶	۴. سخت‌گیری نابجا در چگونگی خواندن نماز
۱۴۷	۵. نداشتن برنامه برای اقامه‌ی نماز
۱۴۸	۶. اشتغال به کارهای دیگر در وقت نماز
۱۴۹	۷. نبودن برنامه‌های جذاب به هنگام اقامه‌ی نماز
۱۵۰	۸. هم‌نشینی با دوستان بی‌اعتقاد به نماز
۱۵۱	۹. دلگیر بودن نمازخانه
۱۵۱	۱۰. تمیز نبودن دستشویی‌های مساجد و مدارس
	دوره‌ی جوانی
۱۵۴	مقدمه
۱۵۵	الف - شیوه‌های زمینه‌ای
۱۵۵	۱. اقامه‌ی نماز جماعت باشکوه در مجامع جوانان
۱۵۶	۲. استفاده از عطر و بوهای خوش هنگام برگزاری نماز
۱۵۷	۳. آماده‌سازی مقدمات نماز
۱۵۹	۴. نظافت مستمر و خوش‌بو کردن محل اقامه‌ی نماز
۱۶۰	۵. استفاده از نور مناسب و رنگ‌های شاد در نمازخانه

۶. خوش اخلاق و متصف به صفات انسانی بودن نمازگزاران نمونه ۱۶۰
۷. دعوت جوان به گفتن اذان ۱۶۱
۸. برگزاری جذاب مراسم مذهبی قبل و بعد از نماز جماعت ۱۶۳
۹. استفاده‌ی مناسب از زمان‌ها و مکان‌های مقدس ۱۶۴
۱۰. تبیین نظر لطف پروردگار به جوان ۱۶۷
- ب- شیوه‌های شناختی و موجب باور ۱۶۹
۱. تبیین جایگاه نماز از منظر دین ۱۶۹
- ۱-۱. برقراری ارتباط عاطفی با پروردگار محبوب ۱۷۱
- ۲-۱. نماز شکر و سپاس از ولی نعمت است ۱۷۲
- ۳-۱. نماز ستون خیمه‌ی دین و اساس دینداری است ۱۷۴
- ۴-۱. نماز بهترین و بالارزش‌ترین نوع عبادت است ۱۷۵
۵. نماز نشانه‌ی ایمان است ۱۷۷
- ۶-۱. نماز شرط قبولی اعمال صالح است ۱۷۷
- ۷-۱. نماز وسیله‌ای برای مصونیت از گناه ۱۷۸
- ۸-۱. نماز مقابله با شیطان است ۱۸۰
- ۹-۱. نماز طریق رستگاری و سعادت است ۱۸۲
۲. آگاه‌سازی جوان از توجهات ویژه‌ی پروردگار به نمازگزار ۱۸۴
- ۱-۲. نماز باعث محبوبیت در پیشگاه خداوند است ۱۸۴
- ۲-۲. نماز موجب سلام و درود خدا و ملائک است ۱۸۵
- ۳-۲. نماز عامل اختصاص رحمت ویژه‌ی الهی به نمازگزار است ۱۸۵
- ۴-۲. نماز موجب عظمت و بزرگی نمازگزار در نظر ملائک و دار کبریایی خداوند است ۱۸۷

ج) شیوه‌های انگیزشی	۱۸۹
۱. تبیین آثار معنوی نماز	۱۸۹
۱-۱- جلب توجه و رضای پروردگار	۱۹۰
۲-۱- اجابت دعا	۱۹۱
۳-۱- نماز زینت‌بخش انسان به نور جمال الهی است	۱۹۳
۴-۱- نماز باعث آمرزش گناهان است	۱۹۳
۵-۱- نماز عامل مصونیت از آلودگی به گناه است	۱۹۵
۶-۱- نماز باعث جذب محبت مردم و اعتبار اجتماعی است	۱۹۶
۷-۱- نماز انسان را برای ترویج حق و دفع باطل نیرومند می‌سازد	۱۹۷
۲. تبیین آثار نماز در دنیا	۱۹۸
۱-۲- نماز باعث گشایش روزی است	۱۹۸
۲-۲- نماز زمینه‌ساز رفع مشکل است	۲۰۰
۳-۲- نماز موجب زیبایی و نورانیت چهره است	۲۰۱
۴-۲- نماز عامل بهبودی برخی از بیماری‌هاست	۲۰۲
۵-۲- نماز غم و اندوه را می‌زداید	۲۰۳
۶-۲- نماز باعث آرامش روانی در انسان است	۲۰۴
۷-۲- نماز موجب درمان بیماری‌های دشوار روانی می‌شود	۲۰۵
۳. تبیین آثار اخروی نماز	۲۰۶
۱-۳- نماز فشار قبر را کاهش می‌دهد	۲۰۷
۲-۳- نماز سبب مصونیت از عذاب و وحشت در قبر می‌شود	۲۰۸
۳-۳- نماز سبب آسایش و آرامش روانی در قبر و بهرمنندی از بهشت برزخی است	۲۰۹

- ۳-۴. نماز سبب آسایش در قیامت و محفوظ ماندن از دوزخ است ۲۱۱
- ۳-۵. نماز موجب زیبایی چهره و نورانیت انسان در قیامت است ۲۱۲
- ۳-۶. نماز جواز عبور از صراط است ۲۱۳
- ۳-۷. نماز سبب ورود به بهشت الهی و بهره‌مندی از آن است ۲۱۴
- ۳-۸. نماز سبب حشر نمازگزار با رسول خدا(ص) در بهشت می‌شود ۲۱۵
- ۳-۹. نماز موجب رسیدن به فلاح و فوز اخروی است ۲۱۶
۴. جلب توجه به اسوه‌های عاشق نماز ۲۱۶
۵. تشویق و تعیین پاداش برای نیکو اقامه کردن نماز ۲۱۷
- شیوه‌های هدایتی دستوری ۲۱۹
- شیوه‌های دیگر تربیتی ۲۱۹
۱. تذکار به هدف قرب و امر به نماز در جهت تحقق آن ۲۱۹
۲. دعوت مکرر به اقامه‌ی نماز ۲۲۱
۳. شیوه‌های عملی برای بیدار کردن اعضای خانواده برای نماز ۲۲۲
۴. دعوت به شرکت در نماز جماعت ۲۲۳
۵. تهدید به محرومیت از امتیازها در صورت بی‌اعتنایی به نماز ۲۲۶
- شیوه‌های خودتربیتی ۲۲۷
۱. برنامه‌ریزی مشخص و تخصیص وقت برای اقامه‌ی نماز ۲۲۸
- شیوه‌های بازدارنده ۲۲۹
- الف) شیوه‌های دسته‌ی اول ۲۲۹
۱. با تندى و خشم به نماز امر کردن ۲۳۰
۲. طولانی کردن نمازهای جماعت ۲۳۱
۳. هم‌نشینی با دوستان بی‌اعتقاد به نماز ۲۳۲
۴. بی‌نظمی در اقامه‌ی نماز ۲۳۳

۲۳۴	۵. وجود برنامه‌های جذاب به هنگام نماز
۲۳۶	۶. کار به هنگام نماز
۲۳۶	۷. دلگیر بودن فضای نمازخانه
۲۳۷	۸. آلودگی و کثیف بودن نمازخانه
۲۳۸	۹. حرام‌خوری
۲۳۹	۱۰. عیب‌جویی بدون مقدمه
۲۴۱	ب) شیوه‌های دسته‌ی دوم
۲۴۲	۱. شتابزدگی در خواندن نماز
۲۴۳	۲. نبودن شناخت نسبت به شرایط و کیفیت نماز
۲۴۴	۳. پرداختن افراطی به مستحبات
۲۴۵	۴. نبودن کوشش برای پیدایش حضور قلب در نماز
۲۴۹	۵. ریاکاری در نماز
۲۵۰	۶. دلبستگی به دنیا
۲۵۱	۷. علاقه‌مندی به رذایل اخلاقی و انجام گناه
۲۵۳	۸. کسالت در نماز
۲۵۳	۹. وسوسه‌های شیطانی در نماز
۲۵۵	۱۰. پرخوری
۲۵۹	الف. نقاط قوت و ضعف مجموعه
۲۶۲	ب. طبقه‌بندی علمی
۲۶۶	طرح تفصیلی طبقه‌بندی
۳۰۷	کتابنامه

مقدمه

انسان‌ها به آرامش روحی، روانی و بهداشت اجتماعی نیاز دارند؛ زیرا، در این صورت، می‌توانند به رشد و کمال و اهداف عالی و فضایل و سجایای اخلاقی برسند.

از سوی دیگر، سلامتی روحی و روانی در صورتی تأمین می‌شود که از علل و عوامل بیماری‌زای آن پیش‌گیری شود.

اگر ریشه‌های انحراف اخلاقی و فساد اجتماعی را در جامعه‌ی خودمان بررسی کنیم، به یکی از علل آن که «ضعیف بودن ارتباط انسان‌ها با خدا و اقامه نکردن نماز است» متوجه می‌شویم.

از آن‌جا که نماز دارای آثار دنیوی و اخروی، مادی و معنوی فراوان است، می‌توان آن را از بهترین عوامل و موانع معنوی، در برابر انحرافات دانست؛ اما، متأسفانه، بعضی از افراد، به این منبع پرفیض اهمیت نمی‌دهند و بی‌توجهی می‌کنند؛ این مسئله حاصل چند عامل است:

الف) ناآگاهی از آثار و اهمیت نماز؛

ب) وجود موانعی که انسان را از فیض نماز محروم می‌کند؛

ج) نداشتن انگیزه‌ی قوی برای خواندن و اقامه‌ی نماز؛

د) فراهم نبودن زمینه‌ی شناختی، عاطفی و محیطی برای برگزاری نماز؛

ه) بی‌اطلاعی از امر خداوند در مورد نماز؛ آگاهی از اوامر و تأکیدهای پروردگاری در خصوص به‌پا داشتن نماز، سستی نسبت به نماز را کاهش می‌دهد.

باتوجه به این عوامل، مهم آن است که بدانیم چه باید کرد؟ و بدانیم چگونه می‌توان این مشکلات را مرتفع ساخت.

مرتبی متعهد مسلمان همیشه به دنبال راه‌کاری است که این معضل را حل کند و در پی یافتن شیوه‌ای است که، توجه به نماز را در افراد تقویت کند. بهترین راه، برای نیل به این

مقصود، شناخت سیره‌ی معصومان و استخراج شیوه‌های تربیتی آن‌هاست.

با عنایت به این‌که، پیشوایان معصوم (ع) مربی انسان‌ها بوده‌اند، می‌توان گفت هر مطلبی که درباره‌ی کودک و نوجوان توصیه کرده‌اند و هر دستوری، در این خصوص، داده‌اند متوجه تربیت دینی و از جمله نماز بوده است.

در مطالعه و بررسی شیوه‌هایی که در بیان معصومان (ع) یا در سیره‌ی عملی آنان مشاهده شده، نکات زیر شایان توجه است:

۱. شیوه‌های جذب به نماز به دو دسته‌ی خود تربیتی و دیگر تربیتی تقسیم می‌شوند. به این معنا که گاه شخص، بدون کمک دیگری، می‌تواند در ایجاد عوامل و برداشتن موانع موفق باشد. این بخش خود تربیتی نام دارد و چنان‌چه فرد در ایجاد عوامل و رفع موانع، برای جذب به نماز، به شخص دیگری نیازمند باشد، در این صورت، دیگر تربیتی گفته می‌شود.

۲. در شیوه‌های جذب به نماز، همانند راه کارهای دیگر تربیتی، بر روش‌های متناسب با طبیعت متربیان تأکید، و از شیوه‌های ناهماهنگ با فطرت و طبیعت انسان پرهیز شده است. ۳. شیوه‌های جذب به نماز، گاه به صورت مستقیم و گاه به صورت غیرمستقیم اعمال می‌شده است. مستقیم به این معنا که در فرد بی‌واسطه تأثیر داشته و او را به نماز سوق می‌داده است؛ غیر مستقیم یعنی، با ایجاد شرایط مناسب، زمینه‌های علاقه‌مندی و توجه به نماز فراهم می‌شده است.

۴. در کلمات و سیره‌ی معصومان (ع) از انواع شیوه‌های دستوری، گفتاری، عملی و الگویی استفاده شده است؛ دستوری، به این معنا که مثلاً: ای فرزندم نماز بخوان؛ گفتاری، یعنی با بیان آثار یا اهمیت نماز یا افزایش شناخت فرد در این زمینه، وی را به نماز جذب می‌کرده‌اند؛ عملی (الگویی)، به این معنا که در حضور متربی نماز می‌خواندند یا کسی را که مورد محبت او بود، جهت الگوگیری به وی معرفی کرده‌اند.

۵. در سیره‌ی معصومان (ع) برای جذب به نماز از پنج شیوه‌ی باوراننده، انگیزاننده، بازدارنده، زمینه‌ای و وادار کننده فراوان استفاده می‌شده است. این تحقیق به شیوه‌های پنج‌گانه‌ی فوق در سه سطح کودکی، نوجوانی و جوانی خواهد پرداخت.

ع شیوه‌های جذب به نماز در گفتار و سیره‌ی معصومان (ع) متناسب با مخاطبان و متربیان، در سنین مختلف، به کار گرفته می‌شده است. زیرا هر یک از گروه‌های سنی کودکی، نوجوانی و جوانی شیوه‌ها و رفتارهای متفاوت را اقتضا دارد. کودک دارای خصوصیات مخصوص به خود و استعدادها و آمال و آرزوهای ویژه و متفاوت با نوجوان است. از ویژگی‌های دوره‌ی کودکی، نیاز به توجه و حمایت بیش‌تر والدین، احساس وابستگی به آن دو، نبود رشد عقلی و ناتوانی برای کشف علل و روابط پدیده‌ها و رفتارها، محدودیت توان بدنی و روانی، کنجکاوی و جست‌وجوگری هدفدار، تمایل به اظهار وجود و بالاخره پایه‌ریزی شناختی، عاطفی و شخصیتی فرد در این دوره است.

درحالی‌که در دوره‌ی نوجوانی برخی از ویژگی‌های دوره‌ی کودکی تشدید می‌شود، مانند: تمایل به اظهار وجود و برخی از خصوصیات که در دوره‌ی کودکی نبوده است؛ مانند: درک واقع‌بینانه از اصول اخلاقی، استقلال‌طلبی، توسعه‌ی فعالیت‌های اجتماعی، خودآرایی، هم‌رنگی با دوستان، تبدیل آشنایی‌ها به رفاقت و دوستی، تمرّد و سرکشی در برابر افراد خانواده، به تمسخر گرفتن افکار و سنت‌های حاکم بر خانواده، تظاهرات خشم‌آلود و پرخاشگری، بی‌ثباتی در عزم و اراده، تازه‌طلبی، پرتوقع شدن، تحولات جنسی و... و در دوره‌ی جوانی تشدید غرایز و هیجانات، احساس شخصیت، رشد عقلی و... وجود دارد که می‌بایست برای گرایش و جذب به نماز متناسب با ویژگی‌های خاص این مرحله‌ی رشد از شیوه‌های پنج‌گانه استفاده کرد.

روش پژوهش

در این پژوهش، در دو بخش، به شیوه‌های ترغیب و جذب به نماز پرداخته می‌شود:

۱. باتوجه به مراحل رشد و مراتب تربیت، در سه دوره‌ی کودکی، نوجوانی و جوانی، شیوه‌های جذب به نماز، از سیره‌ی معصوم(ع) و منابع و متون اسلامی، استخراج و مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

۲. شیوه‌های بیان شده، در کتاب‌ها و مقالات، درباره‌ی جذب به نماز نقد و بررسی می‌شود.

در بخش اول، برای استخراج شیوه‌ها از متون اسلامی، اهداف آموزشی و تربیتی درباره‌ی نماز، در سه دوره‌ی فوق، از دیدگاه قرآن و حدیث، مورد توجه قرار می‌گیرد و براساس آن اهداف، شیوه‌های جذب، در هر دوره، استخراج و طبقه‌بندی می‌شود.

منبع کشف این شیوه‌ها، قرآن، قول و سنت معصومان(ع) است. این قول و سنت شامل گفتارها و رفتارهایی است که مرتبان معصوم(ع) با دیگران، در خصوص نماز، داشته‌اند و با شیوه‌های دگرسازی و «دیگر تربیتی» متربان را به نماز هدایت کرده‌اند و نیز در بر دارنده‌ی گفتارها و رفتارهایی است که آنان بر محور خودسازی و «خود تربیتی» داشته‌اند یا بیان کرده‌اند.

روش تحقیق و مطالعه، در این منابع، عبارت است از استفاده از روش کتابخانه‌ای تفسیر و تحلیل محتوا، که تحت روش‌های پنج‌گانه‌ی زیر تبیین می‌شود:

الف) توصیف و تفسیر متن

در این روش، گزاره‌هایی درباره‌ی نماز، از منابع قرآن، حدیث و تاریخ جمع‌آوری می‌شود و به این منظور، حدود سی صد جلد کتاب مطالعه و بررسی شده است و سخنان پیشوایان